

บทประพันธ์ทางธรรม ของ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

(พิมพ์โดยถอดอักษร วรรคตอน และสัญลักษณ์ตามลายมือท่านเขียนไว้ ซึ่งเป็น อักษรวิธีเป็นแบบโบราณ, ขึ้นบรรทัดใหม่ ขึ้นหน้าใหม่ ตามต้นฉบับ)

ตอนท้ายท่านเขียนไว้ว่า พระภูริทัตโต ฯ (หนึ่ง) วัดสระประทุมวันเป็นผู้แต่ง

๐ ณะมะฤ สุตัสสะ ปัญจธรรมะขันธานี ข้าพเจ้าขอ
นอบนอมซึ่งพระสุคต บรมะสาสะดา สักกะมะณี สัมมา
สัมพุทฺธะเจ้า และพระนะวะโลกุตตะระธรรม ๙
ประการ แลอริยะสงฆ์สาวก บัดนี้ ข้าพเจ้าจักกล่าว
ยิ่งธรรมขันธ โดยสังเขป ตามสติปัญญา ฯ ยังมีท่านคน ๑
รักตัวติดกลัวทุกข์ อดอยากได้ค้ำพั้นภัยเที่ยวผายผัน เขาบอก
ว่าสุขมีที่ไหนก็อยากไปแต่เที่ยวหมั่นไปมาอยู่ช้านาน
นิศรียทานนั้นรักตัวกลัวตายมาก อดอยากจะพั้นแท้ ฯ
เรื่องกว่าตาย วันหนึ่ง ท่านรู้จริงทิ้งสมุทัยแอกสังขาร
ท่านก็ปะถ้ำสนุกสุขไม่ขอว่าเปรียบเหมือนดังเขานี้เออ ฯ
จะโงกดูถ้ำสนุกทุกข์ทลาย แสนสบาย รู้ตัวเรื่องกลัว
นั้นเบา ทำเมินไปเมินมาอยู่หน้าเขา จะกลับไปป่าวร้อง
ซึ่งพวกพ้องเล่า ก็กลัวเขาเหมาว่าเป็นบ้าข่ม สู้อยู่ผู้
เดียวหาเรื่องเครื่องสงบ เปนอันจบเรื่องคิดไม่ติดต่อ
ดีกว่าเที่ยวรุ่มร่ามทำสอพลอ เตียวญุกยอญุกติเปนเรื่อง
เครื่องรำคาน ฯ ยังมีบุรุษคน ๑ อีกกลัว ตมาก็ใจฝ่อ

(หน้า ๒)

มาหาแล้วพูดตรง ๆ น่าสงสาร ถามว่าท่านพากเพียนกะ
ก็ช้านาน เห็นธรรมที่จริงแล้วหรือยังที่ใจหวัง แล้วทำไม
จึงรู้ใจฉัน บุรุษผู้นั้นก็อยากอยู่อาไสย ท่านว่าดี ๆ ฉันอะ
นุโตะนา จะพาดูเขาใหญ่ถ้ำสนุกทุกข์ไม่มี คือกายะคะ
ตาสติภาวะนา ชมเล่นให้เย็นใจหายเดือดร้อน หนทาง
จระริยะวงศ์ จะไปหรือไม่ฉันไม่เกณฑ์ ไซ้หลอกเล่น
บอกความให้ตามจริง แล้วกล่าวปฤษณาทำให้ตอบ
ปฤษณานั้นว่า ระวัง คืออะไร ตอบว่าวิ่งเร็วคือวิญญาณอาการ
ไว เติบแปนแถวตามแนวกัน สัญญาตรงไม่สงสัย
ใจอยู่ในวังไปมา สัญญาเห็นผายนอกหลอกลวงจิต
ทำให้คิดวุ่นวายเที่ยวส่ายหา หลอกเปนธรรมต่าง ๆ
อย่างมายา ถามว่าทำขันธใครพั้นจนทั้งปวง แก้วว่า
ใจจิตพั้นอยู่คนเดียว ไม่เกาะเกี่ยวพัวพันติดสันพิษหวง
หมดที่หลงอยู่เกี่ยวดวง สัญญาลวงไม่ได้หมายหลง
ตามไป ถามว่าที่ตายใครเขาตายที่ไหนกัน
แก้วว่าสังขารเขาตายทำลายผล ถามว่าสิ่งใดก่อให้ตอ

(หน้า ๓)

จน แก้วกาสัญญาพาให้เวียน เชื้อสัญญาจึงผิดทัก
ยินดี ออกจากภพนี้ไปภพนั้นเที่ยวทันเหียน เลย
ลิมจิตระจำปิดสนิทเนียน ถึงจะเพียนหาธรรมก็ไม่เห็น
ถามว่าใครกำหนดใครหมายเปนครม แก้วว่าใจกำหนด
ใจหมายเรื่องหาเจ้าสัญญาตัวเอง คือว่าดีคว่าชั่วผลักติดรักขัง
ถามว่ากินหนเดียวไม่เที่ยวกิน แก้วว่าสิ้นอยากไม่รู้ไม่หวัง ไนเรื่องทน
ต่อไปทหายรุ่งรัง ใจก็นั่งแท่นหนึ่งทิ้งอาลัย ถามว่าสระสี่เหลี่ยมเปลี่ม
ด้วยน้ำ แก้วว่าธรรมสิ้นอยากจากสงสัย สอาดหมดราศีไม่มีภัย
สัญญาไนน้นภาค สงขาระขันธนั้นไม่กวน ใจจึงเปี่ยมเต็มที่ไม่
มีพร่อง เจียบระงับดวงจิตระไม่คิดครวญ เปนของควรรชมขึ้นทุกคืน
วัน แม้ได้สมบัติพิพิสักสียแสน ก็ไม่เหมือนรูัจริงทิ้งสงขาร
หมดความอยากเป็นยิ่งสิ่งสำคัญ จำอยู่ส่วนจำไม่กำเกิน ใจไม่เพลน
ทั้งสิ้นหายดิ้นรนเหมือนดังว่ากระจกส่องเงาหน้าแล้วอย่าคิด ติดสัญญา
เพราะว่าสัญญาั้นเหมือนดังเงาอย่าได้เฝ้าไปตามเรื่องเครื่องสังขาร
ใจขยับจับใจที่ไม่ปน ไหวส่วนตนรู้แน่เพราะแปรไป ใจไม่เหยื่อ
วางใจใช้ต้องว่า รูัจนั้ทำต่างขณะนิตเมื่อจิตระไหว แต่ก่อนนั้น

(หน้า ๔)

หลงสัญญาว่าเปนใจ สำคัญว่าไนวนอกจึงหลอกลวง คราวนี้ใจ
เปนใหญ่ไม่หมายพิง สัญญาหนึ่งสัญญาใดมิได้หวัง เกิดก็ตาม
ดับก็ตามสิ่งทั้งปวง ไม่ต้องหวังไม่ด้วยกันหมู่สัญญา เปียบเหมือน
ขึ้นยอดเขาสูงแท้แลเห็นดินแลเห็นสิ้นทุกตัวสัตว์
แล้วต่อขึ้นสูงยิ่งนักแลเห็นเรื่องของตนแต่ต้นมา. เปนมรรคา
ทั้งนั้นเช่นพินได้ ถามว่า ..... ตอบว่าสังขาร
แปรแก้ไม่ได้ ธรรมะดากรรมแต่งไม่แกล้งใคร ..
ก็หมองมัวชั่วไนจิตระไม่ต้องคิดขัดจน ๓ สะภาวาสิ่งเปนจริง ๆ
ดีชั่วถามเราเรื่องของเรื่องเปื่อนแต่ตัว ไม่พิวพันสังขาร
เปนการเย็น รูัจักจริงต้องทิ้งสังขารที่ผันแปรเมื่อแลเห็น
เปื่อแล้วปล่อยได้ครองไม่ต้องเกณท์ ธรรมก็เย็นใจระงับ
รับอาการ ถามว่าทำน้าที่มีครบกัน ตอบว่าขันธแบงแจกแยกทำฐาน
เรื่องสังขาร ต่างกองรับน้าที่มีกิจการ จะรับงานอื่นไม่ได้เต็มในตัว
แม้ลาภยศสรรเสริญเจริญสุข นินทาทุกข์เสื่อมยศหมดลามาทัว
รวมลงตามสารพพตามเปนจริง ทั้งแปดอย่างใจไม่หันไปพิว
พัน เพราะรูัจนั้ก็ทำแก้ไขมิได้เว้น นามก็มีได้พักเหมือน

(หน้า ๕)

จักรียนต์ เพราะรับผลของกรรมที่เข้ามา เรื่องดีพาเพลิตเพลน
เจริญใจ เรื่องชั่วขุ่นวุ่นจิตระคิดไม่หยุด เหมือนไฟจุด จิตระหมอง

แต่ส่วนสังขาระชั้นปรัศจากศุขเป็นทุกข์แท้ เพราะตนแก้ไข
ตายไม่วางวัน จิตรู้ธรรมที่ล้ำเลิศ จิตรก็ถอยจากผิดเครื่อง
เสวรัหมองของแสง ผิดเป็นโทษของใจอย่างร้ายแรง
เหนธรรมแจงถอนผิดหมดพิชใจ จิตรเหนธรรมถึล้นที่
พันผิด พบปะธรรมเปลื้องเครื่องกระสัน มีสติอยู่ใน
ตัวไม่พัวพัน เรื่องรักขันธขาดสิ้นหายยินดี สิ้นธุลีทั้งปวง
หมดห่วงใย ถึงจะคิดก็ไม่ห้ามตามนิสรีย์
เมื่อไม่ห้ามกลับไม่พึงพินยุ่งไป พึงรู้ว่าบาปมีขึ้นเพราะ
ชินจริง ตอบว่าบาปเกิดได้เพราะไม่รู้ ถ้าปิดประตูเขลา
ได้สบายยิ่ง ชั่วทั้งปวงเสียบหายไปไหนถึง ขันธทุกสิ่งย่อม
ทุกข์ไม่คู่ขเลย แต่ก่อนข้าพะเจ้ามีดีเพราะเหมือนเจ้าถ้า อยาก
เหนธรรมยึดใจจะให้เฉย ยึดความจำว่าเป็นใจหมายจนเคย

(หน้า ๘)

เลยเพลินเขยชมจำ ทำมานาน ความจำผิดปิดไวไม่ให้เหน
จึงหลงเล่นขันธทำหน้าสงสาร ให้ยกตัวอดตนพันประ
มาณ เทียบวระรานติดคนอื่นเป็นพื้นไปไม่เป็นผล เทียบดู
โทษคนอื่นนั้นสิ้นใจเหมือนก่อไฟเผาตัวต้องมัวมอม ใครผิด
ถูกตีชู้ก็ตัวเขา ใจของเราเพียรระวงตั้งถนอม อย่าให้อะกุ
สสวนมาดอม ควรถึงพรอมบุญกุศลผลสบาย เหนคนอื่นเขาชั่วตัว
ก็ดี เปนราศียึดขันธที่หมั่นหมาย ยึดขันธต้องร้อนแท้เพราะ
แก้ตาย เลยจำร้ายกิเลศกลุ่มเขารุมกวม เต็มทั้งรักทั้งโกย
โทษประจักษ์ ทั้งกลัวหนักหนักจิตรติดโทษทวน จำอารมณ์กาม
ทำก็มาชวน ยกกระบวนทุกอย่างต่าง ๆ ไป เพราะยึดขันธ
ทั้ง ๕ ว่าของตน จึงไม่พนทุกข์ภัยไปได้หา ถ้ารู้โทษของ
ตัวแล้วอย่างชำเฉย ดูอาการสังขารที่ไม่เพียงรำไปให้ใจเคย
คงได้เขยชมธรรมอันเอกวิเวกจิตร ไม่เที่ยงนั้นหมายใจ
ไปไหวจากจำ เหนแล้วย้าตุ ๆ อยู่ที่ไหว พอรอารมณ์นอก
ดับระงับไป หมดปรากฏธรรมเหนธรรมแล้วย่อมหายวุ่นวาย
จิตร ๆ นั้นไม่ติดคู่ จจริงเท่านี้หมดประตู รู้ไม่รู้แบบนี้

(หน้า ๙)

วิธีใจ รู้เท่าที่ไม่เที่ยง จิตรต้นพันริเริ่ม คงจิตรเดมอย่าง
เที่ยงแท้ รู้ต้นจิตรพันจากผิดทั้งปวงไม่หวัง ถ้าออกไปไปปลาย
จิตรผิดทันที คำที่ว่ามิดนั้นเพราะจิตรคิดทวงดี จิตรทวงนี้
ปลายจิตรคิดออกไป จิตรต้นดีเมื่อธรรมะปรากฏหมดสงสย
เหนธรรมะอันเลิศล้ำโลกา เรื่องคิดค้นวุ่นหามาแต่ก่อน ก็เลิก
ถอนเปลื้องปลดได้หมดสิ้น ยังมีทุกข์ต้องหลบนอนกับกิน
ไปตามเรื่อง ไวเชิงจิตต้นจิตรคิดไม่ครวญ ธรรมะตาของจิตร

ก็ต้องคิดนึก พอรู้สึกจิตรต้นพันโทยทวน เจียบสังต์จากเรื่อง
เครื่องรบกวน จั่มมะดาสงสารปรากฏหมดตวยักัน
เสื่อมทั้งนั้นคงที่ไม่มีเลย. ระวังใจเมื่อจำทำเลื่อยด
มักจะเบียดให้จิตรไปติดเฉยใจไม่เพียงของใจซ้ำให้
เคย เมื่อถึงเวลายากรู้เองเพลงของใจ เหมือนดังมายา
ที่หลอกลวง ท่านว่าวิปัสสนูปะกิเลส จำแรงเพศเหมือน
ดังจริงที่แม่ไม่ไข้จริง รู้ขึ้นเองหมายนามว่าความเห็น
ไม่ไข้เช่นฟังเข้าใจขึ้นไต่ตาม ทั้งตริกตรองแยกแยะแคะ
รูปนาม ก็ไข้ความเหนรองจงเลงดู รู้ขึ้นเองไข้เพลงติด

(หน้า ๑๐)

รู้ต้นจิตร จิตรต้นพันโทยทวน ต้นจิตรรู้ตัวแน่ว่าสังขาร
เรื่องแปรปรวน ไข้กระบวนไปดูหรือรู้อะไร รู้อยู่เพราะหมายกู่
ก็ไม่ใช่จิตรคงรู้จิตรเองเพราะเพลงไหว จิตรรู้ไหว ๆ ก็
จิตรติดกันไป แยกไม่ได้ตามจริงสิ่งเดียวกัน จิตรเปนสอง
อาการเรียกว่าสัญญาพาพัวพัน ไมเทียบนั้นก็ตัวเองไปเล็งเภา
ไข้รู้เสื่อมของตัว ก็พันมัวมืดใจก็จิตสิ้นรศหมดสงสัย
คว่าหาเรื่องเครื่องนอกใน ความตลัยทั้งปวงก็ร่วงโรย ทั้งโกรธ
รักเครื่องหนักใจก็ไปจาก เรื่องใจอยากก็หยุดได้ทหายทวนโทย
พันหนักใจทั้งหลายโอดโอย เหมือนฝนโปรยใจ ใจเย็น
เหนดร้ายใจ ใจเย็นเพราะไม่ต้องเที่ยวมองคน รู้จิตรต้น
ปัจจุบันพันทวนไหว ดีหรือชั่วทั้งปวงไม่ทวงโย ต้องดับไป
ทั้งเรื่องเครื่องรุงรัง อยู่เจียบ ๆ ต้นจิตรไม่ติดอ่านตายแต่
การของจิตรสิ้นกิจหวัง ไม่ต้องวุ่นตองวายทหายระวัง
นอนหรือนั่งนึกพันอยู่ต้นจิตร ท่านชี้มรรคฟังหลักแหลม
ช่างต่อแต่มกว้างขวางสว่างไสว ยิ่งอีกอย่างทางใจไม่หลุด
สมุทัย ของจงโปรดชี้ให้พิศดารเปนการดี ตอบว่าสมุทัย

(หน้า ๑๑)

คืออาลัยถ้าเพลินยิ่งนักทำภพใหม่ไม่หน่ายหนี ว่าอย่างด่ากามะ
คุณทำเปนราตี อย่างสูงชี้สมุทัยอาลัย .. ๆ ถ้าจะจับตามวิธีมี
ไนจิตร ก็เรื่องคิดเพื่อไปในสงสาร เพลินทั้งปวงเคยมา
เสียช้านาน กลับเปนการดีไปให้เจริญจิตรไปในส่วนที่ผิด
ก็เลยแตกกิ่งก้านฟังสร้านใหญ่ เทียวเพลินไปในผิดไม่คิดเงิน
สิ่งได้ชอบอารมณ์ก็ชมเพลิน เพลินจนเกินลืมหักไม่กลัวภัย
เพลินดูโทษคนอื่นตื่นตวยชั่ว โทษของตัวเองไม่เหนเป็นไหน
โทษคนอื่นเขามากสักเท่าไร ไม่ทำให้เราตจนะรกละ
โทษของเราเสร้างามองไม่ต้องมาก ส่งวิบากไปตจนะรกละ
แสนสะหัส หนักดูโทษตนไวให้ใจเคยเวนเสียซึ่งโทษ

นั่น คงได้เขย่งค้ำพิงทุกซั้วกัย เมื่อเหนโทษตนซ้ำ
รีบตัดทิ้ง ทำอ้อยอิงคิดมากจากไม้ได้ เรื่องอยากดีไม่
หยุดคือตัวส่มุทัย เปนโทษใหญ่กลัวจะไม่ดีนี้ก็แรง
ดีแลไม่ดีนี้เป็นพิษของจิตรนัก เหมือนไข้หนักถูก
ต้องของแผลง กำเรบโรคด้วยพิษพิตส่าแลง
ธรรมไม่แฉงเพราะอยากดีนี้เป็นเดิม ความอยากดีมี

(หน้า ๑๒)

มากมักลอกจิตร ให้เที่ยวคิดวุ่นไปจนใจเหิม สรรพ
มัวหมองก็ต่อเติม ผิดยิ่งเพิ่มร่าไปไกลจากธรรมที่จริง
ซี้ส่มุทัยนี้ใจฉั่นคร้าม พังเนื้อความไปข้างนุงทางยุงยั้ง
เมื่อซี้มรรคพังใจไม่ไหวตงระงับนั้งใจสงบกับที่ C๓
อันนี้ชื่อว่าขันธะวิมุติสะมังคีธรรมะประจำอยู่กับที่ ไม่มีอาการ
ไปไม่มีอาการมาสาระธรรมที่เป็นจริงสิ่งเดียวเท่านั้นและ
ไม่มีเรื่องจะแฉะเวียน สิ้นเนื้อความแต่เพียงเท่านี้ ๗๕C๓
พิตหรือถูกจง ไซ้ปัญญาตรองดูให้รู้เถิด ๗๕C๓ พระภุริทัตโต ๗
(ทั่มั่น) วัตสระประทุมวันเปนผู้แต่ง ๗๕C๓

ถอดความจากภาพถ่ายลายมือ โดย บุรีชัย สนธยานนท์

(ภาพไม่ชัดเจน มีบางจุดอ่านยากมาก)

อักษรวิจิตรไว้ตามแบบโบราณตามที่เขียน

๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕

ถ้าหากว่า หากถอดอักษรพิตพลาด หรือพิมพ์ผิด ต้องขออภัยล่วงหน้า